

hunc esse alium modum dicendi, et respondendi, aliis fortasse probabilem; mihi tamen non probatur, nec videtur consequenter dictum, quia, ut Philosophus ait, omni potentiae passivae naturali respondet potentia activa naturalis, unde si Angelus haberet naturalem virtutem ad cognoscendum hunc effectum, deberet respondere illi aliquod principium naturale, quo posset capacitas ejus naturalis in actum reduci; et consequenter illi esset debita species, tanquam actus primus, et proprium principium, quo posset comparare actum secundum. Dico ergo: sicut species est supernaturalis Angelo, ita etiam requireret lumen intellectuale superioris ordinis, quo posset tali specie uti, ut latius in genere tractavi in primo tomo, disputando de scientia beata, et infusa anime Christi. Ad secundum respondetur, hunc modum, non solum esse supernaturale in modo, quo fit, sed in se, et in facto esse, neque est simile de penetratione corporum, ut saepe dixi. Ad tertium respondetur, illud dogma esse falsum; sunt enim multæ res simpliciter supernaturales, et hic modus secundum propriam speciem suam nulli rei potest esse connaturalis, quia, neque corporibus, ut per se constat, neque spiritibus, quia ut dixi, est longe diversæ rationis a naturali modo illorum. Ad ultimum de anima, probabile valde est posse Angelum vel animam separatam, videre animam Christi existentem sub speciebus sacramentalibus, quoad substantiam ejus, existentiam, et localem præsentiam; non tamen inde fit, posse videre corpus, quia sunt res distinctæ, et nihil repugnat videri unam non visa alia, si in una est impedimentum, et non in alia; de unione vero ad corpus probabilius est non posse videri naturaliter, vel quia non potest videri non viso corpore, vel certe, quia illa unio ex natura sua coextenditur corpori, unde etiam respectu illius, modus ille existendi totam in toto, et in qualibet parte, est supernaturalis; et ideo ratione talis modi videri non potest, prout est in sacramento; nec repugnat videri animam cum sua præsentia locali, non visa unione, quia sunt ex natura rei distinctæ, sicut humanitas Christi videtur existens, et præsens, non visa unione ejus ad Verbum, ut paulo ante dicebamus.

12. *Dubium.* — *Prima sententia.* — Hinc vero oritur secunda quæstio supra proposita, videlicet, si fingeremus Christi corpus non existere alibi in rerum natura, nisi in sacramento, utrum Angelus per naturalem speciem,

quam habet corpus Christi, possit naturaliter cognoscere illud corpus existere in rerum natura, esto, non possit cognoscere ubi, vel quomodo existat; autores enim non tam distinctorum hoc disputant; multi tamen ex citatis pro nostra sententia absolute videntur negare omnem cognitionem corporis Christi ex vi talis existentiae; et potest suaderi, quia visio rei existentis per propriam speciem non potest esse nisi intuitiva; visio autem intuitiva non satis concipitur, nisi res alicubi præsens videatur, quia hæc est conditio maxime intrinseca et inseparabilis a productione, et existentia rei; non enim potest res produci, nisi alicubi producatur; et ut supra dicebam, cum cognitione intuitiva tendat ad naturalem existentiam, ut sic, non videtur posse naturaliter separari a conditionibus necessariis ad existendum.

13. *Secunda sententia.* — *Nihilominus Cajet.* hic, art. 7, ad 4 Scoti, sentit, posse Angelum per species et lumen naturale cognoscere existentiam corporis Christi, quamvis non videat modum, quem in sacramento habet; idem significat *Ægid.*, Theor. 29; et potest declarari exemplo incarnationis, quo saepe usi sumus; nam dæmon videt Christi humanitatem existentem, præscindendo a modo subsistentiae, vel unionis; ergo eadem ratione posset videre corpus Christi existens, præscindendo a modo præsentiae; probatur consequentia, quia naturæ substantiali actu existenti tam intrinsecus est ex natura rei modus subsistentiae, sicut modus præsentiae ipsimet substantiae vel quantitati; imo quodammodo videtur magis intrinsecus, quia est substantialis, et ad complementum substantiae pertinens; et aliunde etiam tam necessarium est, ut natura substantialis habeat alterum ex his duobus modis, subsistentiae, vel unionis, sicut est necessarium, corpus quantum habere hanc vel illam præsentiam; est ergo eadem ratio. Neque enim refert, si dicatur, præsentiam esse modum absolutum, et independentem ab alio, ut subjecto, et termino, præterquam ab ipso corpore quanto; et ideo necessarium esse simul cum illo cognosci; modum autem unionis esse quodammodo respectivum, et dependere a Verbo, sine quo videri non potest; hæc enim differentia, quamvis quodammodo aliiquid vera sit, parum referre videtur ad præsentem causam. Tum quia, licet modus unionis terminetur ad Verbum, potest fortasse videri, non viso Verbo intuitive, sed tantum abstractive, sub

ratione personæ terminantis illum modum unionis; tum etiam quia, licet concedamus, hoc titulo esse minus cognoscibilem modum unionis virtute naturali, nobis satis est, quod etiam ratione supernaturalitatis, ut sic, cognosci non potest; et hæc ratio sufficit, ut possit videri natura existens, non viso unionis modo; sed eadem ratio locum habet in modo præsentiae sacramentalis, quia supernaturalis etiam est; est ergo eadem ratio. Tum denique, quia argumentum illud ostendit, ex parte objecti non esse repugnantiam, quominus naturaliter videatur existentia alicuius rei, non viso modo ejus, sive absolutus sit, ut est subsistentia, sive respectivus, ut unio; ergo si ex parte potentiae est sufficiens principium ad videndum existentiam, et non modum, non repugnat, videri unum, non viso alio, sive ille modus sit absolutus, sive respectivus, imo sive naturalis sit, sive supernaturalis, vel etiam si in re ipsa desit, sive non; nam etiam in natura habente propriam subsistentiam posset Deus facere, ut Angelus videret existentiam talis naturæ, et non subsistentiam, vel non dando speciem magis repræsentantem, vel non magis concurrendo. Atque hinc sumitur ratio a priori hujus sententiae, quia existentia, et modus præsentiae sunt ex natura rei distincta; et existentia est secundum se prior; et aliqui ex parte Angelii est sufficiens principium naturale ad cognoscendam existentiam, scilicet, species propria illius corporis, et naturale lumen; et non habet principium ad cognoscendum modum præsentiae; ergo potest naturaliter cognoscere substantiam, et existentiam talis corporis, et quantitatem ejus, independenter a modo præsentiae. Et confirmatur, quia intellectui, cum sit spiritualis potentia, non repugnat præscindere rem a modo, et existentiam a præsentia locali, sive illa cognitione vocetur simpliciter intuitiva, sive secundum quid, quia terminatur ad existentiam, ut actu exercitam, et secundum quid abstractiva, quia præscindit ab aliqua conditione existentiae.

14. *Approbatur et explicatur secunda sententia.* — Atque hæc posterior opinio videtur efficacioribus niti fundamentis, et difficultatibus omnibus satisfacere. Solum addo, quando corpus Christi existit, non solum in sacramento, sed etiam extra, modo naturali, et quantitativo, Angelum per speciem ejus naturaliter videre illud in propria specie existens, quia totum illud objectum cadit

DISPUTATIO LIV.

DE MODO, QUO CHRISTUS DESINIT ESSE SUB SPECIEBUS SACRAMENTALIBUS.

Disputatio 16 de Eucharistia. — Disputationem hanc brevissime attigit D. Thom. in hoc art. 6, ceteraque Theologi, per pauca de illa disputant, habet tamen non parum difficultatis; et ideo diligentius examinanda est, optimeque in hunc locum cadit; est enim hoc postremum, quod de hac Christi præsentia desiderari potest.

SECTIO I.

An corpus Christi, cum in Eucharistia esse desinit, mutetur, acquirendo aliiquid, vel amittendo.

1. *Prima opinio.* — Prima sententia esse potest, corpus Christi in hujusmodi desitione nullo modo mutari, sed mutationem totam

fieri circa species, et ab ea denominari corpus Christi, desinens esse sub speciebus. Haec opinio tribuitur D. Thomæ hic, sed jam ostendimus, non esse hanc ejus mentem; indicant eam Alens., 4 part., quæst. 43, memb. 4, art. 2; Marsil., in 4, quæst. 7, art. 4, ad 6; Ledesma, quæst. 47, art. 6, dub. 5 et 6; et clarius Cajetanus hic, art. 6. Fundamentum esse potest, quia ad illam denominationem sufficit mutatio facta in speciebus, sicut sufficit in Deo, ut dicatur desinere esse in creatura; et alioqui est hoc magis consentaneum perfectioni corporis Christi, quod impossibile est, et immutabile. Et confirmatur, quia non potest explicari, quale sit hoc mutationis genus.

2. *Secunda opinio.* — Secunda sententia est extreme contraria, scilicet corpus Christi ex vi hujus desitionis mutari quadam mutatione substantiali ex genere suo, quia ex vi hujus desitionis amittit non solum præsentiam localem, sed esse simpliciter, si alibi non existaret, quod est per accidens ad intrinsecam rationem talis mutationis; ratio autem hujus est, quia corpus Christi ex vi hujus desitionis non transfertur in aliud locum; ergo ita desinit esse hic, quod, si alibi non esset, simpliciter desineret esse; ergo talis desitio ex se est desitio existentiæ substantialis, quia repugnat substantiam manere, et non alicubi existere. Et confirmatur ex supra dictis de conversione et effectione hujus sacramenti; diximus enim, hic ponit corpus Christi per substantialiem actionem, quæ revera dat substantiali esse, et denuo daret, si alibi non esset, quod ei accidentarium est; ergo eodem proportionali modo philosophandum est de desitione, quia resolutio compositioni opponitur cum proportione debita; et ita illud esse amittit corpus Christi per desitionem in hoc sacramento, quod per effectiōē ejus acquisierat, quantum erat ex vi actionis.

3. *Tertia opinio.* — Tertia sententia est, Christum desinere esse sub speciebus per mutationem localem, quia ex hoc sacramento in aliud locum transfertur, scilicet, in cœlum. Quo fit, ut haec mutatio non sit tantum privativa, sed acquisitiva alicujus loci. Tribuitur Marsil., d. quæst. 7, art. 4, sed falso; Ledesma etiam tribuit Canonistis, quia interdum dicunt, Christum avolare in cœlum, ut patet ex Glossa in c. Tribus gradibus, de Consecr., dist. 2; sed illa locutio recte potest per metaphoram intelligi, ut avolare dicatur in cœlum, quia ibi tantum manet; sicut e

contrario dicit interdum Gregorius aperiri cœlos, et Christum descendere, quando Eucharistia consecratur. Non defuere tamen moderni Theologi, qui hanc sententiam publice defenderint, ac docuerint, qui consequenter aiebant, Christum ex sacramento ascendere in cœlum motu continuo, habereque præsentiam in cœlo toties repetitam, quoties Eucharistia consumpta est post institutionem ejus. Fundamentum est fere idem, quod secundæ sententiae, licet diverso modo, quia, nisi corpus Christi hoc modo mutetur, necesse est fateri, illud substantialiter mutari, quantum est ex vi hujus mutationis, et consequenter, vel annihilari, vel converti in corpus humānum, aut aliam substantiam; utrumque autem est valde absurdum. Sequela probatur argumentis secundæ opinionis. Et declaratur præterea in hunc modum, quia in Eucharistia non solum est præsentia, sed est substantia corporis, ut subjectum præsentiae; ergo, si per hanc desitionem perditur præsentia, et corpus non alio transfertur, non solum destruitur præsentia, sed ipsa etiam substantia.

4. *Aliqua mutatio est in Christi corpore desinente esse sacramentaliter.* — Dico primo, corpus Christi non desinere esse sub speciebus sine aliqua mutatione facta in ipso. Probatur primo, quia præsentia realis est aliquid in corpore Christi, ut in proprio subjecto, quod intrinsece afficit; sed amittit hanc præsentiam; ergo amittit aliquem realem modum se intrinsece afficiēt; ergo aliter se habet, quam prius; ergo mutatur. Secundo, hac seu proportionali ratione supra ostendimus Christi corpus non ponit in sacramento sine aliqua mutatione in ipso facta, qua aliquid acquirit, quod antea non habebat; sed similiter amittit hic aliquid, quod antea habebat; ergo mutatur. Tertio, Christi corpus de potentia absoluta posset desinere esse præsens sub speciebus sacramentalibus, nulla facta mutatione in ipsis speciebus, neque succidente ibi aliqua alia substantia; nulla enim in hoc potest excogitari implicatio contradictionis; sed tunc desineret esse per sui mutationem, quia non esset facta mutatio in alio, a quo posset denominari; ergo et nunc mutatur. Probatur consequentia, quia revera idem nunc amittit, quod tunc amitteret, et nihil minus, et in hoc consistit ratio mutationis. Quod autem cum hac conjungatur, vel non conjungatur mutatio specierum, accidentium est, pendens ex institutione divina, unde

non variat rationem mutationis in ipso corpore Christi. Quarto a priori patet, quia in corpore Christi mutatur relatio propinquitatis vel distantiae ad alia corpora, nulla facta mutatione in terminis; ergo oportet, ut mutatio fiat in ipso fundamento, et corpore Christi, quia mutatio in solis speciebus non satis est, tum quia per se formaliter non est necessaria, ut ostendi; tum etiam quia sola non sufficit, ut patet, si corruptis, vel mutationis speciebus, adhuc vellet Deus conservare præsentiam corporis Christi, ut sine controversia facere posset. Quinto declaratur exemplo animæ rationalis, quando absinditur pars corporis, et ibi esse desinit; nam illa desitio non fit sine aliqua mutatione facta in anima, per quam amittit partiale unionem, et præsentiam; ergo simili modo philosophandum est de corpore Christi. Ultimo declaratur ex differentia, quæ est inter Deum desinentem esse in creatura, illa destructa, et corpus Christi desinens esse sub speciebus; nam, licet Deus desinat esse in creatura, non tamen desinit esse ibi, ubi erat creatura; hoc enim convenit Deo ratione immensitatis, quæ est immutabilis in ipso; quod ex relationibus distantiae, vel propinquitatis a posteriori intelligitur; nam omnes creaturæ eamdem retinunt habitudinem propinquitatis ad Deum, præter illam quæ desinit esse; cui si aliqua successit, tam intime est conjuncta Deo, vel Deus in ipsa, sicut quæ antecessit; si autem nulla illi successit (utpote quæ annihilata fingitur) ita manet Deus in se dispositus, ut sine sui mutatione, possit esse in creatura, quotiescumque ibi fiat; qua ratione dicitur Deus manere in illo spatio imaginario, quod creatura replebat. Atque hinc etiam est, ut non possit Deus desinere esse in creatura, nisi illa mutetur, etiam præcisa per intellectum ratione causalitatis, et præcise considerata immensitate, ratione cujus impossibile est, quin Deus maneat, ubicumque manet creatura; hæc autem omnia longe diverso modo contingunt in corpore Christi; quia non solum desinit esse in speciebus, sed etiam desinit esse ibi ubi erant species, seu (quod idem est) desinit esse in re genita ex speciebus; et, si illæ iterum ibi reproducerentur, non inciperet esse in illis ex vi prioris præsentiae, sed necessaria esset nova consecratio, et ideo mutantur relationes in ipso corpore Christi; et ut ibi esse desinat, non sufficit (ex natura rei loquendo, et seclusa institutione) nec simpliciter necessaria est specierum mutatio, ut ostendi; est ergo necessaria mutatio in ipso corpore Christi; et ita obiter satisfactum est fundamento primæ sententiae.

5. *Christus nihil acquirit per hanc mutationem.* — Dico secundo: Christus per hanc mutationem nihil omnino acquirit, sed amittit tantum præsentiam sacramentalem; est itaque hæc mutatio privativa tantum, non acquisitiva; hoc videntur supponere Theologi omnes; distincte vero id attigit Palud., d. 9, quæst. 4; Major, dist. 40, quæst. 6, dubit. ult.; Marsil., quest. 7, art. 4, in fine; Gabr., lect. 84 in canon.; Ledesma, dicto dub. 5; et patet rationibus factis sectione præcedente; omnes enim probant, Christum amittere aliquid per hanc mutationem, non autem acquirere. Deinde nihil probabiliter cogitari, aut affirmari potest, quod revera acquirat; et quoniam de rebus omnibus prædicamentorum, praeter Ubi, id est per se notum, et a nemine contrarium est affirmatum, ideo de solo Ubi, probatur primo. Quia si Christus cum desinit esse sub speciebus sacramentalibus, acquirit aliud Ubi, vel illud est proprium, et quantitativum, vel est ejusdem rationis cum præsentia sacramentali, ita ut in illo sit totus in toto, et totus in qualibet parte modo indivisibili. Hoc posterius est omnino alienum a doctrina fidei, quæ sicut tantum doceat, Christum esse hoc modo sub speciebus panis et vini, ita simpliciter et virtute negat, alibi habere hujusmodi genus præsentiae; alias etiam posset quis fingere, Christum manere cum eodem modo existendi, ubi erant species panis, simul cum alia re ibi genita, quia non est major ratio ad fingendum, manere alibi cum illo modo existendi, quam ibi; et similia deliramenta facile fingi possent. Quapropter in hujusmodi rebus doctrina fidei, quæ aliquid singulare affirmat, habet vim exclusivam. Si autem dicatur primum, scilicet, Christum hinc transferri in aliud locum, ubi connaturali seu quantitativo modo existat, inquiram rursus, quisnam sit ille locus, an coelestis, quem nunc habet, vel aliquis alius. Ad quod imprimis nihil potest cum fundamento responderi, quia, quicquid dicatur, nec ratione probari, nec testimonio ullo confirmari poterit. Deinde potest facile impugnari, nam si quis gratis affirmet, illum locum esse distinctum ab illo loco coelesti, quem Christus occupavit per ascensionem suam, sequitur, nunc esse actu Christum circumscriptive seu quantitative in pluribus locis; imo in tot locis, quot fuerunt consecra-

tiones Eucharistiae factæ post ascensionem ejus in cœlum; nam qua ratione dicitur semel fuisse translatus in locum diversum, eadem ratione dicendum erit, semper ita fieri. Si vero alia pars eligatur, eodem modo inquire poterit, an in illo loco existat modo diverso, seu sitibus diversis, et hoc habet fere idem inconveniens, et præterea non poterunt non sequi indecentissimi situs in corpore Christi, ut cuilibet recte cogitanti facile patebit; an vero existat prorsus eodem modo et situ, et adhuc inquiream, an in illo habeat plura Ubi, seu plures præsentias omnino similes in specie, et in habitudine ad spatium, numero tamen diversas. Et hoc est quodammodo majus miraculum, quam simul esse circumscriptive in pluribus locis, et spatiis distinctis, ut patet ex supra tractatis disput. 48. Et præterea est miraculum prorsus inutile, et sine fundamento. Aut tandem dicitur, cum ad cœlum pervenit, ibi postea manere in eodem situ, et cum eodem Ubi, quod antea habebat; et hoc nihil prorsus est, sed videtur contradictrio; nam inde concluditur, per hanc desitionem nihil denuo acquirere, quod intendimus; solum enim retinet idem Ubi, quod ante consecrationem habebat; quomodo ergo dicitur illuc translatus ex sacramento? Item, quia in illo Ubi cœlesti nulla est facta mutatione juxta hanc responsionem; ergo non est terminus ad quem alicujus mutationis; nisi forte quis dicat, in illo Ubi cœlesti additas esse plures dependentias; quod est prorsus impertinens, quia neque aliquid confert, ad amittendam sacramentalem præsentiam, quod Ubi cœlesti fiat per unam, vel plures actiones, neque ad aliquid aliud id utile est, neque talis miraculi est aliquid fundamentum, aut vestigium, sicut de aliis dictum est. Adde præterea, similem discursum fieri posse ex parte ipsius motus, seu transitus ab uno loco in alium; nam vel est discretus sine transitu per medium, et hoc modo, revera nullus est transitus, quia in instanti, in quo primum desinit esse Christus sub speciebus sacramentalibus, Christus non est in medio, ut nunc responsum est; neque etiam in ultimo termino habet novum Ubi, ut præcedente discursu conclusum est; ergo nullus est transitus; vel est motus continuus per medium, et tunc inquiror, quomodo Christus est in medio, postquam desinit esse sub speciebus; quia nec potest esse modo sacramentali, nec quantitativo, ut patebit applicando priorem discursum factum. Præterea ex termino ad quem

posset discursus fieri non admodum diversus; nam, cum in termino ad quem, sit Christus totus in toto, et totus in qualibet parte, et aliquando sit in una hostia continua, aliquando in diversis, vel propinquis, vel loco distantibus, inquire poterit, an amittendo has omnes præsentias habeat semper eamdem mutationem acquisitivam, vel diversam. Quod sit semper eadem, non videtur dici posse, propter rationes factas in primo discursu, et quia termini a quibus sunt valde distincti, et interdum distantes, et nullam habent connexionem necessariam cum aliquo termino positivo; si vero dicantur esse diversæ, non poterit dici, an ex singulis hostiis, sive distantibus, sive propinquis, discedat per distinctas mutationes positivas, nec ne; vel si ex singulis hostiis, cur non ex singulis partibus ejusdem hostiae? aut si ex divisis partibus, cur non ex conjunctis, cum in utrisque æque sit totus Christus? aut si ex singulis etiam conjunctis, quomodo non procedetur in infinitum? itaque nihil solidum, nihil firmum affirmari potest. Ac denique de nocte cœnæ, quando Christus nondum erat in cœlo, inquiream, quo transivit, quando consumptis speciebus panis per calorem naturalem, desiit esse sub illis; nihil enim video, quod responderi possit, quod non male sonet in fide; nam quis audeat cogitare, nedum dicere, Christum, quando a Judæis tenebatur, et cruci tradebatur, alibi simul fuisse?

6. *Hæc mutatio est privativa loci.* — Dico ergo tertio, hanc mutationem tantum esse privativam loci mutationem, seu quasi localem. Hæc conclusio sequitur ex dictis, et partim etiam suadetur argumentis secundæ sententiæ; nam præter Sanctorum omnium, et Theologorum mentem est, dicere, fieri in corpore Christi mutationem aliquam substantialem; neque id videtur decens, et consentaneum dignitati illius corporis, etiam si non dicatur re ipsa amittere aliquid substantiale, sed solum, quantum est ex parte desitionis; relinquitur ergo, tantum esse mutationem localem; nam de aliis mutationum generibus nulla est dubitandi ratio; ostensum est autem non esse mutationem positivam; erit ergo tantum mutatio localis privativa. Deinde (ut simul solvamus fundamenta secundæ et tertiae opinionis) constat, hanc mutationem non esse impossibilem, et esse sufficientem ad hoc mysterium. Primum patet exemplis naturalibus; nam Angelus existens in loco adæquo potest relinquere partem ejus, et in

SECTIO II.

Utrum Christo desinente esse sub speciebus sacramentalibus, semper aliqua substantia succedit.

1. *Quorundam placitum.* — Nonnulli auctores docuerunt, recedere corpus Christi ab speciebus sacramentalibus, etiam si in eis nulla mutatione facta sit, quæ ad introductiōnem novæ substantiæ possit esse sufficiens; quod duobus modis assertum est: primo, semper ita fieri quotiescumque homo accedit ad sumendum hoc sacramentum, quia statim ac species ore sumentis attinguntur, vel saltem statim atque in stomachum trajiciuntur, prius quam alterentur, Christus recedit. Ita sentit Gloss., c. Tribus gradibus, de Consec., dist. 2; nec censet improbatum Bonav. in 4, dist. 13, art. 2, quæst. 2, saltem finita manducatione, ante specierum alterationem; et favet Hugo de S. Vict., lib. 2 de Sacram., p. 8, cap. 13; Innocent., lib. 4 de hoc mysterio, cap. 15; citantur etiam Ambr., lib. 4 de Sacram., cap. 4, et August., serm. 28 de Verbis Domini, quia dicunt: *Panis iste non est ille, qui vadit in corpus, sed ille, qui animæ nostræ substantiam fulcit.* Secundus modulus asserendi hanc sententiam est, hoc non esse regulare, sed in aliquibus casibus ita fieri, quando videretur indecens, corpus Christi manere sub speciebus, etiam si non sit in eis facta alteratio sufficiens ad panis vel vini corruptionem; vel quando hostia consecrata in locum immundum projicitur; aut quando a mure comeditur; et in hunc modum magis inclinat Bonav. supra, et Gloss., 1 ad Cor. 11, et Waldensis, tom. 2 de Sacram., cap. 60, qui solum videntur in quadam pietate fundari. Juxta hos ergo dicendi modos videtur plane sequi, deserere Christum interdum sacramentales species, etiam si nulla substantia in eis succedit, quanquam non defuerunt, qui dicent, Deum tunc sub eis creare substantiam panis et vini, vel eamdem numero que antea fuerat, reproducere; quod probabile judicat Magist., d. 13; Innoc., lib. 4, cap. 12.

2. *Nunquam species deseruntur a Christo, nisi succidente aliqua substantia.* — Dico primo, nunquam corpus Christi deserere sacramentales species, nisi quando ibi succedit alia substantia, in qua subjectetur quantitas, quæ manet, sive sit eadem omnino, sive alia similis. Hæc est certa et communis

sententia Theologorum, quam significat D. Thom. hic, art. 7, infra, quest. 80, art. 4, clarius in 4, d. 9, quest. 4, art. 2, quæstiunc. 4; et ibi Albertus, art. 5; Alens., 4 part., quest. 45, membr. 4, art. 2; Palud., dist. 12, quest. 4; Durand., quest. 3; Richard., art. 2, quest. 2; Scot., quest. 6; Capr., dist. 43, quest. 1, art. 3; Gabr., dist. 12, q. 1, art. 3, dub. 2 et 3, et lect. 84 in can. dub. 4. Probatur, quia supra, disputat. 46, sect. ult., ostendimus, tamdiu Christum manere sub speciebus consecratis, quamdiu ibi maneret substantia panis; sed substantia panis ibi maneret, quamdiu alia forma substantialis ibi non introduceretur, seu alia substantia generaretur, quia substantia panis aut vini naturaliter non desinit, nisi per corruptionem; nulla autem substantia corruptitur, nisi ejus corruptio sit alterius generatio; ergo non recedit substantia Christi, nisi ibi succedat alia substantia. Secundo, quia, vel in accidentibus consecratis fit alteratio sufficiens ad corruptionem panis, vel non; si fit sufficiens, ex vi illius aliqua alia substantia generabitur, non minus, quam si ibi adesset substantia panis, ut quæstione sequente ostendimus, experientiaque ipsa docet, quia necessarium hoc fuit ad fidei nostræ confirmationem; si autem non fit prædicta alteratio, non desineret ibi substantia panis; ergo nec recedit substantia Christi. Tertio, quamdiu accidentia sunt sine subjecto, sub illis est Christus; ergo, quando recedit, oportet, vel accidentia annihilari, quod nunquam fit, vel succedere substantiam, in qua subjectentur; antecedens probatur, quia supra dictum est, accidentia conservari sine subjecto, ab ipso corpore Christi; item, quia, quamdiu accidentia separata durant, manent etiam consecrata; quamdiu autem consecrationem retinent, significant Christum præsentem, et sub se contentum ex vi significationis formæ, qua consecrata fuerunt, quæ significatio semper est vera; et ideo juxta communem sensum Ecclesiæ perinde est dicere, accidentia esse sine subjecto, et Christum sub illis esse, quia hæc duo censentur semper esse connexa.

3. *Christo recedenti ab speciebus semper succedit alia substantia a substantia panis, et vini.* — *Probatur primo.* — *Probatur secundo.* — *Dubium.* — Dico secundo: Christo recedenti ab hoc sacramento nunquam succedit substantia panis et vini, sed semper aliqua alia. Ita D. Thom., quest. 77, art. 5. Et colligitur ex dictis auctoribus, et eisdem prin-

cipiis: primo, quia Christus non hinc recedit, donec talis fiat alteratio in accidentibus, quæ ad corruptendum panem, vel vinum sufficeret; ergo non potest ibi succedere alia substantia panis, aut vini; patet consequentia, quia alteratio corruptens substantiam panis non disponit ad alterius panis generationem; sunt enim hæc opposita; sed ad aliam substantiam generandam, cui sunt connaturalia talia accidentia; illa ergo succedit corpori Christi; nunquam enim introducitur hic substantia, nisi quæ ex natura rei est accommodata accidentibus. Secundo, si substantia panis interdum succedit, vel esset eadem numero, vel diversa; non eadem, ut D. Thom. supra ait, quia non posset eadem numero substantia panis redire, nisi per conversionem corporis Christi in ipsam, quæ est impossibilis; quæ ratio est difficillima, quia illa conversio nec necessaria, nec impossibilis videtur, de qua re dicam in commentario illius articuli; nunc sufficiens ratio sit, quod reproductio ejusdem numero substantiæ est speciale miraculum, quod in hoc sacramento fingendum non est, nisi ubi necessitas cogat, quæ hic nulla est, nam, ut infra ostendimus, productio substantiæ, quæ succedit corpori Christi, a naturali agente aliquo modo fieri potest. Denique, facta alteratione necessaria, non manent eadem numero accidentia, quæ ad priorem substantiam conservandam erant requisita; non ergo redibit eadem numero; neque etiam alia numero distincta, quia substantiæ solo numero distinctæ non ita invicem alterantur, ut una aliam corruptat. Unde per corruptionem unius nunquam disponitur materia ad generationem alterius, intra eamdem speciem. Solum possunt duo casus excogitari. Unus est, in quo videtur succedere eadem numero substantia, scilicet, si panis consecratus in pultes redigeretur; tunc enim non maneret ibi Christus, quia substantia materia consecrari non potest; ergo nec conservari; neque illa immutatio sufficeret ad corruptendum substantiam panis, quæ ante erat, quia ibi solum mutatur forma et usus panis, non substantia; quod satis est, ut ibi non possit fieri consecratio, ut supra diximus; redibit ergo tunc eadem numero substantia panis. Alter casus est, in quo redire videtur substantia vini, numero, aut specie diversa, ut si species vini albi consecrata corruptantur a vino rubro non consecrato, generabitur sub eis substantia vini aut numero, aut specie distincta. Ad primum res-

pondetur, si supponamus, immutationem talem esse, quæ non sufficeret ad corruptendum substantiam panis præexistentem, non desinere sub eis esse corpus Christi, quia illa immutatio solum esset per mistionem quædam accidentalem factam per juxtapositionem, et divisionem in minimas particulas; diximus autem supra, manere Christum in speciebus panis, etiam divisis in particulas adeo parvas, ut sentiri non possint. Quocirca, sicut minima et insensibilis particula in principio non posset sufficere ad consecrationem faciendam, quia non posset sensibiliter demonstrari per formam, et tamen postquam consecrata est, retinet corpus Christi, donec sufficienter immutetur usque ad corruptionem panis, ita in proposito casu dicendum erit, illam materiam in pultes redactam non sufficere in principio ad consecrationem, quia non proponitur ibi forma cibi apti ut comedatur; postquam vero consecrata semel fuit, permanere ibi corpus Christi, donec alteretur sufficienter usque ad corruptionem panis. Ad alterum casum dicendum est, diversas esse philosophorum opiniones de differentia inter vinum album et rubrum; si ergo non differunt specie substantiali, sed in accidentibus tantum, dicendum est, nunquam vinum album a rubro substantialiter transmutari, sed tantum in accidentibus assimilari; et tunc, licet species vini albi consecrati ita alterentur a vino rubro, non desinit sub eis esse corpus Christi; quia nec desineret substantia vini; et ita non oportebit, ut aliqua substantia succedit numero distincta. Si vero hæc vina specie differunt, poterit rubrum corruptere substantia liter album, et generare sibi simile, et tunc concedendum est, in prædicto casu succedere corpori Christi substantiam vini specie distinctam; conclusio autem posita intelligenda erit de substantia panis et vini ejusdem omnino rationis specificæ cum illa, ex qua facta est consecratio.

4. *Tertio probatur conclusio ex refutatione fundamenti primæ sententiaz.* — Tertio principaliter probatur utraque conclusio, excludendo illos casus, quos fingebat prior sententia; nam imprimis dicere, statim ac species consecratae sunt intra os sumentis, recedere Christum, haereticum est, contra veritatem illorum verborum: *Accipite et manducate, hoc est, etc., et illorum: Nisi manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, etc.*, nam comedere et bibere non signi-

scent, intra os sumere, sed intra corpus trahicere; si ergo Christus statim recederet, nec comedi posset, nec bibi, de qua re latius dicetur infra, quest. 80, ubi ostendemus, etiam in quibusdam haereticis fuisse damnam, quod de solis peccatoribus assererent, non sumere corpus Christi, sed recedere statim ac ore suo species attingerent. Rursus, quod Christus recedat statim ac species deglutiuntur, antequam alterentur, nullo fundamento assertum est, et est contra generale principium supra demonstratum; et est contra propriam rationem cibi, qui non transmutatur, nisi per actionem ipsius sumentis. Alii vero speciales casus facti sunt ex falsa quædam pietate, quia quamvis in eis permaneat corpus Christi sub speciebus, nihil indignum patitur, cum sit hoc modo impassibile, nec magis laedatur ex his, quæ circa species fiunt, quam Verbum divinum ex his, quæ humanitas ejus passa est. Unde quidam ex Catholicis non tam videntur negare rem, quam modum loquendi; ut, v. gr., quando hostia consecrata comeditur a mure, negant comedi corpus Christi, non quia ibi non sit, sed quia illa, ut aiunt, non est sacramentalis sumptio; sed in hoc etiam sine causa timuerunt, quia denominations, quæ tantum indicant modum localem vel terminum ejus, proprie tribuuntur corpori Christi, a quocumque fiant; hujusmodi autem est illa, quæ revera est sacramentalis sumptio, quicquid sit de nomine sacramentalis sumptionis, de quo postea suo loco dicemus.

SECTIO III.

An hæc substantiarum successio sit conversio, vel transubstantiationem.

4. *Qui dicant Christi corpus transubstantiari in nostram substantiam, cum desinit esse in sacramento.* — *Opposita sententia tenenda est.* — Ratio dubitandi est, quia est transitus totius substantiæ in totam substantiam sub eodem sensibili; nihil ergo deest, quia nec deest terminus ad quem, cum fiat productio totius substantiæ; nec terminus a quo, cum tota aliqua substantia recedat; neque aliquid commune utrique termino, quia species accidentales sunt communes; nec connexio inter unius termini introductionem, et expulsione alterius, quia hæc etiam reperitur, saltem ex pacto Dei, quia non potest aliter mutari corpus Christi, ut ostensum est, quod est aliquo modo in ipsis rebus fundatum.